

gatartását: amíg számára a szexualitás csúfnak, állatiasnak tűnik, addig az a férfi számára is állatias marad, azaz nem szabadul fel a gonosz varázslat alól (*A békakirály*).

Minden mese olyan varázstükör — vonja le a tanulságot a szerző —, amely belső világunk valamelyik összetevőjét tükrözi, és azt az utat, melyet meg kell járnunk, hogy eljussunk az éretlenségtől az érettségig. Bettelheim könyve felnőtteknek íródott, különösen azoknak, akik gyermekeket nevelnek, hogy segítsen nekik a mesék fontosságának felismerésében.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

SZÍNHÁZ

DUNA MENTI HOLLYWOOD

Szokatlanul sokáig és nehezen készült kritikát kap kézbe az olvasó, mert egyszerűen nem akartam elhinni, hogy szándék és megvalósítás között olyan nagy eltérés lehet, mint amilyent a *Duna menti Hollywood* kapcsán olvasott nyilatkozatok és a szövegeknyv s előadása mutat. Jó, igazi drámai téma a korán jött művész sorsa, mert — ahogy ezt többek között a *Tempefőit* író (alcíme: az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon) Csokonaitól kezdve a magyar irodalom számos példája is igazolja — alkalmat nyújt írónak, színésznek hősábrázolásra és eleven, hiteles, drámai funkcióval bíró környezetrajzra is. Nem szólva az örök időszerűségről, amit a téma kínál. Hogy viszont a választott főhős, a zombori Bosnyák Ernő, egy művészeti ág úttörői közé tartozott, az szinte magától kínálja a formák vegyítését, mai divatfoglalommal: a multimediális megjelenítést.

Papírforma szerint minden együtt volt: a jó téma, a színpadra állítás kínálkozó formagazdagsága (színház, film), amit árnyalt a szórakoztatás műfaji igénye (zenés — táncos — játék). Az eredmény mégis *kétségbeejtő*. Szövegben, előadásban közhelyek gyűjteményét kapjuk, olyan felszínességgel találkozunk, ami semmivel sem indokolható.

Újvidéki Színház — Gobby Fehér Gyula: Duna menti Hollywood. Zenés játék. Rendező: Vicsek Károly. Díszlet: Kerekes László. Jelmez: Branka Petrović. Zeneszerző: Lengyel Gábor. Koreográfia: Slavko Pervan. Szereplők: Pásthly Mátyás (Ernő), Boros Tápai Kornélia fh. (Irénn), Bakota Árpád (Mihály), Árok Ferenc (Billy), Ádám Olga, Fejes György, Banka János fh., Ferenczi Jenő, Ábrahám Irén, Ladik Katalin, László Sándor, Szilágyi Nándor, Törköly Levente fh., Boros László fh., Douglas Zinyoro, Faragó Edit fh., Banka Gabriella, Törteli László, Búbos András fh., Polovina Dušan és a balettkar.

Közhelyszínház a *Duna menti Hollywood*.

Felkészültem az előadásra: elolvastam a szöveget, a nyilatkozatokat, s tudtam — tudni véltem —, mi vár rám a színházban. Egy multimedialis produkció, amely a környezete által meg nem értett művészről (tragédiájáról) közöl máig érő, aktuális, elgondolkodtató (másként miért idéznénk színházban a múltat!) igazságokat. Majd kiderült, ez az előadás nem arról szól, amit ígértek, nem a korán jött, nagyot, merészet akaró művészről s nem művészethonosításról szól. (Inkább a szexről, de erről majd később.)

Elég talán megemlíteni, hogy ha egy néhány soros életrajz drámaibb, mint egy egész estet betöltő dráma, akkor az leleplezőmód árulkodó. Miért említtem ezt a durva párhuzamot? Mert az Új Symposionban (1967-ben!) közölt Bosnyák Ernő-életrajzok — három is van belőlük — mindegyike sokkal drámaibb, igazabb, mint a zombori filmesekről, aki városában — Szabadkán már működött, sikerrel a Lifka-mozi, s Újvidéken is volt filmforgalmazás, ami semmit sem von le a vállalkozás jelentőségéből — a filmkészítést és a -forgalmazást kívánta meghonosítani, készült dráma, még ha ezt csak zenés játéknak is hívják.

Az egyik életrajzból nemcsak azt tudjuk meg, hogy az 1876-ban született, nyomdászna, pecsétkészítőnek tanult Bosnyák mikor, hol volt munkaviszonyban, hanem azt is, hogy még 78 éves korában is dolgozott (szülővárosában a Párizsi utcai Bojában), s hogy neki, aki naponta 16—18 órát dolgozott, még munkakönyve sem volt, nemhogy megérdemelt nyugdíja lett volna. A második Bosnyák Ernő lapalapításait sorolja fel, a harmadik a filmes életrajza, filmgyár-alapítási kísérleteiről és filmkészítéseiről szól. (Ez utóbbi kiegészíthető, az Új Magyar Filmlexikon első kötetében található életrajzzal.) Csak tények, csak adatok, s a mögöttük álló emberi sors, történet szempontjából mindegyik drámaibb, mint a zombori filmesről készült dráma. És nem is csak az a baj, hogy nem életrajzi drámát kapunk, hanem hogy a zenés játék főszereplője művészi, emberi *formátuma szerint alkalmatlan* arra, hogy a korán jött művészről szóló parabola központi, korokon átsugárzó egyéniségként példázza a meg nem értést. Nem hősként nem áll meg, de emberként sem hiteles, mert az írói szó és szituációteremtés közhelyei veszik körül, minden, ami vele történik, túl általános, híján van az egyes embert meghatározó, szükséges egyedi jegyeknek, tulajdonságoknak. Ami tényleges életrajzi adat (hozott rendező és operatőr, akik kifosztják, színészaudíció, a városi vezetés elzárkózása) —, az is érdektelen marad. És az előadás, ahelyett hogy elrejtteni igyekezne, vizuális felszínességgel és hamis szórakoztató szándékkal (meztelenkedés kell a közönségnek) még inkább aláhúzza az írói felszínességet.

Tény, hogy a zenés darabok szövege lazább, sőt megengedetten silányabb is lehet, de a librettó írója mégsem elégedhet meg annyival, hogy

a bulvársajtó szintjén banalizálja a filmkészítést vagy akárcsak a filmszakmát, művészetet nem is merek említeni. Lehet úgy is látni, ahogy a magazinok képriportjai és pletykarovatai láttatják a filmeseket, de ennek a művészetnek mégsem az effajta felszínesség a jellemzője, akkor művészetnek sem nevezhetnénk, s az efféle szemléletre alapozott történet, mű alkalmatlan is lenne a korán jött művész sorsának hiteles ábrázolására. Mit tudunk meg a filmről? Hogy „áldásos hatással lesz a jövőre”, hogy pénz kell hozzá (is), hogy „szókinccse a világmindenség”, hogy „megörökített mozgó világ”, ugyanakkor azt is halljuk, hogy „fejtetőre állított valóság” (arról nem szólva, mit jelenthet az, hogy „a film a mindenség derűs eltorzulása”!), s hogy ha valaki sikert akar a filmszakmában, annak ribancnak, gazembernek kell lennie.

Az említett életrajzok fölött töprengve Vicsek „krónikus nyomorúságról” írt, példálózott, ez a nyomorúság azonban hiányzik az előadásból, mert az íróval együtt a rendező elbanalizálja a problémát. Hogy a nők csak vetkőznek és kurvák, az operatőr pénzéhes és nőfaló, a vállalkozók azt nézik, hogyan vágják meg a pénztelen ámokfutót, hogy a báró raccsol, lovaglopálcával és szeretővel jár, a báróné műveletlen, sőt repedt sarkú, a pedagógus konzervatív és képmutató, a polgármester bürokrata, aki megjártssa a segítőkész érdeklődőt, a dicső magisztrátusnak fontosabb egy nyilvános vécé, mint egy filmgyár, mindez mégsem elegendő a környezet hiteles ábrázolásához. Vagyis: a felszínesség, a közhelyes szavak és jól ismert szituációk nem rendelkeznek drámai erővel, szereppel, mert érdektelenül, személytelenül általánosak.

Ha viszont nincs kisszerűségében félelmetes közeg (mint Gogol *Revizorában* vagy Kisfaludy Károly *Pártütőkéjében*), akkor nincs hős sem, akit ez a közeg lehetetlenné tehet. De dráma sincs. Mint ebben az esetben.

Az író közhelyeket írt le, s ezeket a rendező közhelymegoldásokkal egészíti ki. Mintha ez az előadás nem is a filmről szólna, hanem a szexről. Vicsek úgy köti össze a kettőt, hogy arra lehet, sőt kell következtetni: a szex a film lényege, a filmcsinálása is, meg a mozicsinálása is. Kétségtelen, hogy meghatározó tényező mindenki életében, de Vicseknél, láttuk a *Naplemente* című filmjében is, csupán öncélú dekoráció, mézesmadzag az olcsó és könnyű szórakozást keresőknek, látványosság, ami ez esetben már-már pornográfia. A szövegkönyvből látszik, az író egykori Max Linder- és Zecca-filmeket akart vetíteni a színpadi moziban, a rendező pedig félpornográf-szekeccseket mutat be. Bosnyák, akárcsak az úttörőfilmek, dokumentumfilmeket készített, ezeket vetítette, Vicsek malackodik. S ami legalább ennyire zavaró, hogy vígjátéki ötletei, poénjai is rendre szakállasak (a vitázók letépik egymás ruháját, a bőröndben italosüvegek sorakoznak, a filmtekerceket bárkában tartják egy potyka társaságában — ne felejtjük: ez a

Hollywood Duna menti!). A rendezés felületes, kidolgozatlan, megelégszik sablonokkal, nem látszik a színészvezetés. Természetes tehát az is, hogy megelégszik Kerekes László neoprimitív, gusztagustalan krikszkrakszaival, ami nemcsak színpadi vizualitásként, hanem általában, inkább primitív, mint neo.

Elképzelhető, hogy lesznek, akik úgy látják, megszületett vagy születőben van a jugó magyar kommersz színház. Vicsek rendezései valóban állandóan ezt célozzák (*A zöldhajú lány*, *Látomásnak ajtót nyitni*, *A varázsló*), de hogy ezt megvalósítsa, úgy látszik, nincs kellő színpadi tapasztalata, színházrendezői jártassága. S nem elmélyült. Emlékszem, Latabár Kálmánnal, aki a magyar szórakoztató műfajban a legnagyobb rögtönzőnek tűnt, készítettem interjút, s akkor mondta el, hogy minden gesztusát, szemöldököfelhúzását sokáig gyakorolja, semmit sem bíz a véletlenre, a néző pedig úgy látta, hogy „játékait” Latyi ott, akkor találta ki. Megszívlelendő tanács a szórakoztatóiparban ügyködőknek. A *Duna menti Hollywood* filmvetítéseit kommentáló színész-nézők „beköpesei” nemcsak primitívek voltak, hanem rögtönzőként sem sikerültek.

A zenéről a nálamnál jobban értők mondták, hogy ezúttal Lengyel Gábor saját színvonala alatt komponált, a színészekről pedig az mondható el, hogy csak eszközei egy zavaros vállalkozásnak. A Bosnyák Ernőt alakító Pásthly Mátyásnak egyetlen őszinte megszólalását jegyeztem meg, amikor csókolózás közben a belépő operatőr megkérdezi, zavar-e, s ő ennyit mond: „látod magad is”. Az amerikai kameraman, Billy, Árok Ferenc: elnyűtt cowboykarikatúra, Ábrahám Irén Báronője álruhás cselédlány vagy utcanő, Banka János Bárója, Bakota Árpád Színésze, Ádám Olga Polgármesternője, Ladik Katalin bárószerepe, akárcsak a kisebb szerepekben fellépő társaik „teljesítménye” közhelygesztusok kiállítása. A főiskolás Boros Tápai Kornélia Irénje felszillantja a sztárcsinálás igényét, de ehhez mégcsak dekorativitással bír, ami jó kiindulópont lehet, de szakmai felkészültség és rutin is kell hozzá. Egyedül Ferenczi Jenő fifikás kisemberében éreztem a színészi alakteremtés szándékát és eredményeit.

GEROLD László